

**GENERALITAT
VALENCIANA**

Conselleria d'Educació,
Cultura i Esport

INSTITUT D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

LAURONA

C/ Dr. José Pérez Martínez, 6
46160 LLÍRIA (València)
96 271 83 30
46018621@edu.gva.es
<https://portal.edu.gva.es/laurona/>

**PROGRAMACIÓ DIDÀCTICA DEPARTAMENT SERVEIS
SOCIOCULTURALS I A LA COMUNITAT.**

**Servicios
Socioculturales
y a la Comunidad**

CURS: 2022/2023

ÍNDEX.

1. INTRODUCCIÓ:

- 1.1.- Presentació del CFGM de Tècnic/a en Atenció a la Dependència.**
- 1.2.- Composició del departament i distribució del professorat.**

2. COMPETÈNCIES I OBJECTIUS DEL TÍTOL:

- 2.1.- Competències personals, professionals i socials del títol de TAPSD.**
- 2.2.- Objectius generals del títol de TAPSD.**

3. CONTEXTUALITZACIÓ:

- 3.1. Contextualització del centre.**
- 3.2. Contextualització dels grups.**

4. MÒDULS PROFESSIONALS:

5. METODOLOGIA.

- 5.1.- Metodologia general del cicle. Orientacions didàctiques**
- 5.2.- Activitats d'ensenyança-aprenentatge.**

6. RECURSOS DIDÀCTICS I ORGANIZATIUS

7. AVALUACIÓ

- 7.1.- Què avaluem?**
- 7.2.- Com avaluem?**
- 7.3.- Quan avaluem?**
- 7.4.- El procés de millora continua: Avaluació de la pràctica docent.
Indicadors.**

**GENERALITAT
VALENCIANA**

Conselleria d'Educació,
Cultura i Esport

INSTITUT D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

LAURONA

C/ Dr. José Pérez Martínez, 6
46160 LLÍRIA (València)
96 271 83 30
46018621@edu.gva.es
<https://portal.edu.gva.es/laurona/>

8. ATENCIÓ A LA DIVERSITAT DE L'ALUMNAT

9. ASPECTES TRANSVERSALS DE LA PROGRAMACIÓ

9.1.- Foment de la lectura

9.2.- Utilització de les TIC

9.3.- Mesures per a desenvolupar les capacitats d'iniciativa i d'emprenedoria.

9.3.- Educació en valors

10. ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES I EXTRAESCOLARS

11. BIBLIOGRAFIA

“Para vivir plenamente, encuentra esa actividad que te hace vibrar, que te apasiona, dedícate en cuerpo y alma a practicar y conviértete en un experto, luego comparte ese don con el resto de seres que te rodean, y nunca dejes de aprender”.

Eduard Punset

1. INTRODUCCIÓ:

1.1.- Presentació del CFGM de Tècnic/a en Atenció a la Dependència.

Aquest cicle formatiu comença a l'IES Laurona de Lliria el curs escolar 2022/2023. Sent el primer cicle que s'imparteix de la seua família professional, es constitueix també el departament de Serveis Socioculturals i a la Comunitat a aquest institut.

Denominació: Tècnic/a en atenció a persones en situació de dependència.
(TAPSD)

Nivell: Formació Professional de Grau Mitjà.

Duració: 2000 hores.

Família Professional: Serveis Socioculturals i a la Comunitat.

Referent Europeu: CINE-3 b (Classificació Internacional Normalitzada de l'Educació)

El **Reial Decret 1593/2011, de 4 de novembre**, estableix el títol de Tècnic en atenció a persones en situació de dependència establint els objectius generals, els mòduls professionals i els objectius d'estos mòduls professionals, expressats en termes de resultats d'aprenentatge i els seus criteris d'avaluació, així com les orientacions pedagògiques.

Es tracta de un títol LOE (Llei orgànica d'Educació). Aquest RD es concreta al nostre territori a través de la **Orde 30/2015, de 13 de març**, de la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport, per la qual s'estableix per a la Comunitat Valenciana el currículum del cicle formatiu de grau mitjà corresponent al títol de Tècnic en Atenció a Persones en Situació de Dependència.

La seua **competència general** consisteix en «atendre les persones en situació de dependència, en l'àmbit domiciliari i institucional, a fi de mantenir i millorar la seua qualitat de vida, realitzant activitats assistencials, no sanitàries, psicosocials i de suport a la gestió domèstica, aplicant mesures i normes de prevenció i seguretat i derivant-a altres serveis quan sigui necessari».

D'aquesta competència general podem extraure que l'àmbit professional i de treball abasta qualsevol estructura o organització empresarial o pública que tinga com a finalitat l'atenció directa de persones amb necessitats especials de salut física, psíquica i social, fora de la xarxa d'atenció sanitària. Els àmbits de treball són, d'una banda, les administracions públiques municipals i autonòmiques encarregades de la gestió i prestació de serveis d'atenció a persones dependents i, de l'altra, entitats privades.

1.2.- Composició del departament i distribució del professorat.

NOM I COGNOMS	ESPECIALITAT	MÒDULS	CÀRRECS
JOSEP LLUIS BENAVENT I GADEA	SERVEIS A LA COMUNITAT	ATENCIÓ I SUPORT PSICOSOCIAL SUPORT DOMICILIARI	
M ^a SILVIA SÁEZ FOLGADO	INTERVENCIÓ SOCIOCOMUNITÀ RIA	CARACTERÍSTIQ UES I NECESSITATS DE LES PERSONES EN SITUACIÓ DE DEPENDÈNCIA ORGANITZACIÓ DE LA ATENCIÓ DE LES PERSONES EN SITUACIÓ DE DEPENDÈNCIA	TUTORA DE 1 ^o TAPSD

Altres professores vinculades al departament, pertanyents a altres departaments són:

NOM	ESPECIALITAT	MÒDULS
SILVIA CARBONELL FERNÁNDEZ	DEPARTAMENT DE SANTITAT	ATENCIÓ HIGIÈNICA PRIMERS AUXILIS.
BÁRBARA CAMPOS MIR	DEPARTAMENT DE FOL	FOL
CARMEN CÁMARA SANCHEZ	DEPARTAMENT D'ANGLÉS	ANGLÉS

2. COMPETÈNCIES I OBJECTIUS DEL TÍTOL:

2.1.- Competències personals, professionals i socials del títol de TAPSD.

Les Competències professionals, personals i socials descriuen el conjunt de capacitats i coneixements que han d'assolir els alumnes i les alumnes per respondre, de manera eficaç i eficient, als requisits del sistema productiu, millorar l'ocupabilitat i afavorir la cohesió social.

Les competències professionals fan referència als processos tecnològics, les personals a l'ocupació i les socials a la cohesió social.

Les competències assenyalades en l'article 5 del RD constitueixen un total de 25, numerades de la "a" a la "x" fent referència al títol complet i tenen gran rellevància a nivell europeu.

Són:

a) Determinar les necessitats assistencials i psicosocials de la persona en situació de dependència, mitjançant la interpretació de la informació obtinguda sobre la persona a través del pla d'atenció individual, respectant la confidencialitat de la mateixa.

b) Organitzar les activitats d'atenció a les persones en situació de dependència, afavorint la seva col·laboració i la de la família, i tenint en compte les directrius establertes en el pla d'atenció individualitzada.

c) Realitzar les tasques d'higiene personal i vestit de les persones en situació de dependència, aportant l'ajuda precisa, afavorint al màxim la seva autonomia en les activitats de la vida diària i mantenint cap a ells una actitud de respecte i professionalitat.

d) Organitzar la intervenció relativa a l'alimentació, supervisant els menús, preparant els aliments i administrant-quant sigui necessari.

e) Gestionar la documentació bàsica i el pressupost de la unitat de convivència, optimitzant els recursos i assegurant la viabilitat de la gestió econòmica.

f) Realitzar les activitats de manteniment i neteja del domicili, garantint les condicions d'habitabilitat, higiene i ordre, amb criteris de qualitat, seguretat i cura del medi ambient i, si escau, tramitant la documentació pertinent.

g) Realitzar les intervencions relacionades amb l'estat físic de les persones en situació de dependència, seguint les pautes establertes i mostrant en tot moment respecte per la seva intimitat.

h) Realitzar els trasllats, mobilitzacions i suport a la deambulació de les persones en situació de dependència, emprant els protocols i les ajudes tècniques necessàries, seguint les pautes marcades en el pla d'atenció individual (PIA) i adoptant mesures de prevenció i seguretat.

i) Aplicar mesures de prevenció i seguretat tant per a les persones en situació de dependència com per als professionals, en els diferents àmbits d'intervenció.

j) Donar resposta a situacions d'emergència i risc per a la salut en el desenvolupament de la seva activitat professional, aplicant tècniques de primers auxilis.

k) Implementar intervencions de suport psicosocial, emprant ajudes tècniques, suports de comunicació i tecnologies de la informació i la comunicació, i seguint les pautes marcades en el pla d'atenció individual.

l) Aplicar tècniques i estratègies per al manteniment i desenvolupament de les habilitats d'autonomia personal i social de les persones en situació de dependència, emprant ajudes tècniques i de comunicació d'acord amb les pautes marcades en el pla d'atenció individual.

m) Realitzar tasques d'acompanyament i assistència personal, respectant les directrius del Pla Individual de Vida Independent i les decisions de la persona usuària.

n) Assessorar la persona en situació de dependència, als familiars i cuidadors no formals, proporcionant pautes d'actuació en la cura i l'atenció assistencial i psicosocial, i adequant la comunicació i les actituds a les característiques de la persona interlocutora.

o) Resoldre les contingències amb iniciativa i autonomia, mostrant una actitud autocrítica i buscant alternatives per afavorir el benestar de les persones en situació de dependència.

o) Col·laborar en el control i seguiment de les activitats assistencials, psicosocials i de gestió domiciliària, emplenant els registres oportuns, manejant les aplicacions informàtiques del servei i comunicant les incidències detectades.

p) Gestionar les trucades entrants i sortints del servei de teleassistència, segons els protocols establerts i utilitzant aplicacions informàtiques i eines telemàtiques.

q) Adaptar-se a les noves situacions laborals originades per canvis tecnològics i organitzatius en els processos productius, actualitzant els seus coneixements, utilitzant els recursos existents per a l'aprenentatge al llarg de la vida i les tecnologies de la informació i la comunicació.

r) Actuar amb responsabilitat i autonomia en l'àmbit de la seva competència, organitzant i desenvolupant el treball assignat, cooperant o treballant en equip amb altres professionals en l'entorn de treball.

s) Resoldre de forma responsable les incidències relatives a la seva activitat, identificant les causes que les provoquen, dins l'àmbit de la seva competència i autonomia.

t) Comunicar-se eficaçment, respectant l'autonomia i competència de les diferents persones que intervenen en l'àmbit del seu treball.

u) Aplicar els protocols i les mesures preventives de riscos laborals i protecció ambiental durant el procés productiu, per evitar danys en les persones i en l'entorn laboral i ambiental.

v) Aplicar procediments de qualitat, d'accessibilitat universal i de «disseny per a tots» en les activitats professionals incloses en els processos de producció o prestació de serveis.

w) Realitzar la gestió bàsica per a la creació i funcionament d'una petita empresa i tenir iniciativa en la seva activitat professional.

x) Exercir els seus drets i complir amb les obligacions derivades de la seva activitat professional, d'acord amb el que estableix la legislació vigent, participant activament en la vida econòmica, social i cultural.

2.2.- Objectius generals del títol de TAPSD.

S'obtenen a partir de les competències i la seva finalitat és facilitar la planificació didàctica. La referència legislativa és el RD 1593/2011, de 4 de

novembre, pel qual s'estableix el títol i es fixen els seus ensenyaments mínims. En el seu article 9 especifica 29 objectius generals numerats des de "a" fins a la "z".

Són:

a) Identificar tècniques i instruments d'observació i registre seleccionant en funció de les característiques de les persones en situació de dependència i del pla d'atenció individualitzat, per determinar les seves necessitats assistencials i psicosocials.

b) Interpretar les directrius del programa d'intervenció adequant-les a les característiques i necessitats de les persones en situació de dependència per a organitzar les activitats assistencials i psicosocials.

c) Identificar les possibilitats i limitacions de les persones en situació de dependència seleccionant el tipus d'ajuda segons els seus nivells d'autonomia i autodeterminació.

d) Interpretar les prescripcions dietètiques establertes en el pla d'atenció individualitzat, adequant els menús i la preparació d'aliments, per organitzar la intervenció relacionada amb l'alimentació.

e) Identificar les necessitats de suport a la ingesta de les persones en situació de dependència, relacionant-les amb les tècniques i suports d'ajuda per administrar els aliments.

f) Analitzar procediments d'administració i control de despeses relacionant-los amb recursos i necessitats de les persones en situació de dependència per gestionar el seu pressupost familiar.

g) Identificar procediments de manteniment del domicili seleccionant els recursos i mitjans que garanteixin les condicions d'habitabilitat, higiene i ordre amb criteris de qualitat, seguretat i cura del medi ambient.

h) Seleccionar tècniques de preparació per a l'exploració, administració i control de medicació i recollida de mostres de la persona en situació de dependència, relacionant-les amb les seves característiques i les pautes establertes per dur a terme intervencions en l'estat físic.

i) Seleccionar procediments i tècniques, seguint les directrius del pla.

j) Identificar factors de risc relacionant-los amb les mesures de prevenció i seguretat per a aplicar les mesures adequades a la integritat de les persones en situació de dependència i els propis professionals.

k) Seleccionar tècniques de primers auxilis seguint protocols establerts per a situacions d'emergència i risc en la seva activitat professional.

l) Analitzar estratègies psicològiques, rehabilitadores, ocupacionals i de comunicació, adequant-les a circumstàncies de la persona en situació de dependència per a realitzar intervencions de suport psicosocial.

m) Identificar sistemes de suport a la comunicació, relacionant-los amb les característiques de la persona, per al desenvolupament i manteniment d'habilitats d'autonomia personal i social.

n) Seleccionar ajudes tècniques i de comunicació, relacionant-les amb les possibilitats i característiques de la persona en situació de dependència, per afavorir les habilitats d'autonomia personal i social i les possibilitats de vida independent.

o) Identificar els principis de vida independent relacionant-los amb les característiques de la persona i del context per promoure la seva autonomia i participació social.

o) Analitzar els elements crítics del Pla Individual de Vida Independent relacionant-lo amb les decisions de cada persona per realitzar les tasques d'acompanyament i assistència personal.

p) Seleccionar estils de comunicació i actituds, relacionant-les amb les característiques de l'interlocutor, per assessorar les persones en situació de dependència, famílies i cuidadors no formals.

q) Identificar els protocols d'actuació relacionant-los amb les contingències per resoldre-les amb seguretat i eficàcia.

r) Emplenar instruments de control i seguiment, aplicant els protocols per a col·laborar en el control i seguiment en les activitats assistencials, psicosocials i de gestió.

s) Identificar eines telemàtiques i aplicacions informàtiques seleccionant els protocols establerts per a l'emissió, recepció i gestió de trucades del servei de teleassistència.

t) Analitzar i utilitzar els recursos existents per al "aprenentatge al llarg de la vida" i les tecnologies de la comunicació i de la informació per aprendre i actualitzar els seus coneixements, reconeixent les possibilitats de millora professional i personal, per adaptar-se a diferents situacions professionals i laborals.

u) Desenvolupar treballs en equip i valorar la seva organització, participant amb tolerància i respecte i prendre decisions col·lectives o individuals per actuar amb responsabilitat i autonomia.

v) Adoptar i valorar solucions creatives davant problemes i contingències que es presenten en el desenvolupament dels processos de treball per resoldre de forma responsable les incidències de la seva activitat.

w) Aplicar tècniques de comunicació adaptant-se als continguts que es van a transmetre, a la seva finalitat, i a les característiques dels receptors, per assegurar l'eficàcia del procés.

x) Analitzar i relacionar els riscos ambientals i laborals associats a l'activitat professional, amb les causes que els produeixen a fi de fonamentar

les mesures preventives que es van adoptar, i aplicar els protocols corresponents, per evitar danys en un mateix, en les altres persones, en l'entorn i en l'ambient.

y) Aplicar i analitzar les tècniques necessàries per donar resposta a l'accessibilitat universal i al disseny per a tothom.

z) Aplicar i analitzar les tècniques necessàries per millorar els procediments de qualitat del treball en el procés d'aprenentatge i del sector productiu de referència.

a.a) Utilitzar procediments relacionats amb la cultura emprenedora, empresarial i d'iniciativa professional, per realitzar la gestió bàsica d'una petita empresa o emprendre un treball.

a.b) Reconèixer els seus drets i deures com a agent actiu en la societat, tenint en compte el marc legal que regula les condicions socials i laborals per participar com a ciutadà democràtic.

3. CONTEXTUALITZACIÓ:

3.1. Contextualització del centre.

La present programació didàctica es contextualitza en el centre IES Laurona, situat a la localitat de Lliria, que es la capital de la comarca Camp de Túria. Hi viuen aproximadament 24.000 habitants.

Aquest municipi conta amb dos CEIPs i dos IES públics. A més a més, hi te quatre centres concertats que imparteixen des del educació infantil fins a ensenyament secundari. També, disposa d'Escola Oficial d'Idiomes, Escola d'Adults, Conservatori professional de Música, Escola de Música Banda Primitiva de Lliria i Escola Municipal de Dansa.

Aquesta ciutat està prou ben comunicada ja que te el final del trajecte de la línia 2 de Metro així com la carretera de Ademuz y la CV50.

L'institut s'ubica dins la localitat, la qual cosa ens permetrà poder accedir fàcilment als recursos i servicis de la localitat, fomentant d'aquesta manera la inclusió dels nostres alumnes en el context social.

En aquest centre s'imparteixen ensenyaments d'educació secundaria obligatòria (ESO), Batxillerat i Cicles Formatius. De forma concreta en els cicles formatius tenim:

- FPB. Serveis administratius

- FPB. Electricitat i electrònica.
- CFGM de Gestió administrativa.
- CFGM de Farmàcia i parafarmàcia.
- CFGM Atenció a les persones en situació de dependència.
- CFGM Telecomunicacions.
- CFGS Administració i finances.
- CFGS Electromedicina clínica.
- CFGS Dietètica i nutrició.
- CFGS Manteniment electrònic.

3.2. Contextualització dels grups.

El grup de primer de TAPSD està compost per 27 dones i tres homes de edats compreses entre els 15 i el 18 anys a excepció de una persona de 31 anys i una altra de 41 anys. Encara que hi ha una part important que viu a Lliria (13 persones), altres provenen de municipis com Benaguacil (1), Benisanó (1), Bétera (1), Riba-Roja (1), Vilamarxant (1), Domeño (1), San Antonio de Benagéber (1), Paterna (2), l'Elinana (2) y la Pobla de Vallbona (6).

Sols sis alumnes estudiaren el curs passat a aquest institut, la resta a altres centres d'Educació Secundària a excepció de una xica que prove de proves d'accés i dos de Formació Professional Bàsica. Un dels xics prové d'un altre cicle formatiu de grau mitjà que no va finalitzar.

En quant a les motivacions per a triar aquest cicle 11 tenen clar que volen dedicar-se a les eixides professionals de TAPSD i/o després fer Integració Social. La resta té intenció de què el cicle siga el pont al Tècnic Superior en Educació Infantil i després fer Magisteri o Psicologia.

Es tracta d'un grup prou treballador, participatiu i amb ganes d'aprendre. Tenen alguns hàbits a corregir (algunes interrupcions, parlen mentres els seus companys estan exposant les seues idees, l'ús del telèfon a l'aula, etc.) que caldrà anar treballant, però la seua predisposició a l'aprenentatge és positiva. També, cal fer menció en què ja hi ha grupets diferenciats, encara que no mostren oposició a treballar amb altres companys.

També, mostren molt d'entusiasme per les activitats extraescolars, ja que és en les que realment van a veure la realitat de la seua competència professional.

4. MÒDULS PROFESSIONALS:

Encara que enguany soles s'imparteix el primer curso, els **mòduls professionals** que componen el **CFGM de TAPSD** són:

<i>Primer curs</i>	<i>Segon curs</i>
1. a) Organització de l'atenció a les persones en situació de dependència.	a) Destreses socials.
2. b) Característiques i necessitats de les persones en situació de dependència.	b) Suport a la comunicació.
3. c) Atenció i suport psicosocial.	c) Atenció sanitària.
4. d) Suport domiciliari.	d) Teleassistència.
5. e) Atenció higiènica.	e) Empresa e iniciativa emprendora.
6. f) Primers auxilis.	f) Anglès tècnic.
7. g) Formació i orientació laboral.	g) Formació en Centres de Treball.
8. h) Anglès tècnic.	

5. METODOLOGIA.

5.1.- Metodologia general del cicle. Orientacions didàctiques

Optem per unes estratègies que els motiven, ajuden a "aprendre a aprendre", que els donen ocasió per a la realització d'aprenentatges significatius, que conviden a la reflexió crítica, que fomenten habilitats de comunicació, afecte, escolta i empatia. Considerem al o la docent com un mediador/a, un dinamitzador/a que els ajuda a enfrontar-se amb noves experiències.

Principis metodològics:

- Aprenentatge significatiu i funcional.
- Foment de la iniciativa personal i de l'aprenentatge autodidàcta.

- Ensenyament i aprenentatge d'hàbits (d'organització, d'estudi, de presa d'anotacions, d'elaboració d'esquemes, mapes conceptuals, etc.).
- Respecte i valoració de la diversitat funcional i de la diversitat sociocultural.
- Foment del pensament divergent i de la creativitat.
- Foment del treball en equip i del treball cooperatiu.
- Capacitat d'autoaprenentatge, capacitat crítica i interès per la formació permanent.
- Resolució dialogada dels conflictes, rebuig a la violència, al sexisme i a l'homofòbia.
- Participació afectiva i efectiva de les famílies (a través de reunions i activitats).
- Obertura a la comunitat en dues adreces: d'entrada a l'IES i d'aportació de l'alumnat a l'entorn.
- Foment a la lectura.
- Autoavaluació i coavaluació.
- Metodologia d'aprenentatge-Servei. És una metodologia educativa que combina processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat en un sol projecte on a l'alumnat es forma treballant sobre necessitats reals de l'entorn amb la finalitat de millorar-ho. Tot això obrint l'escola als problemes, reptes i necessitats de l'entorn: educar per a la vida. Al llarg del curs s'utilitzarà aquesta metodologia seguint la línia d'actuació del Departament, amb la intenció d'interioritzar els continguts del mòdul i desenvolupar les actituds i els procediments.

Orientacions didàctiques: A l'inici de cada unitat de treball o formativa o cada bloc de continguts es realitzen pluja d'idees, proves diagnòstiques i de motivació per valorar el nivell de coneixements de l'alumnat i encuriosir sobre els continguts a treballar i per tal de conèixer el punt de partida de l'alumnat. També es connecten els nous continguts amb els treballats en altres unitats formatives o de treball, blocs i altres mòduls. Durant les sessions es combinen les explicacions per part de les professores amb els treballs i exposicions de l'alumnat, introduint les Tics i els mitjans audiovisuals com a recurs de suport i motivador; així com les eixides i xarrades per part de professionals en l'IES.

Pensem que l'aprenentatge emocional es fonamental, tal com diu Francisco Mora "el cerebro solo aprende si hay emoción" o "educar la mentes in educar el corazón no es educar en absoluto". I més en una família professional com la nostra que te un component humà tan fonamental on la sensibilitat i els sentiments son ferramentes de treball.

També es porta una extracció contínua de conclusions i recapitulació dels passos que anem seguint i els avanços en el coneixement dels continguts relacionant-los en el seu quefer professional. Es porten a terme també activitats pràctiques que permeten treballar els continguts més procedimentals, a més de vivenciar i experienciar els continguts de forma que els donem més significativitat i funcionalitat als aprenentatges. Per altra banda, la lectura dialògica s'utilitza com a recurs educatiu de primer ordre per fomentar la lectura a l'hora que es treballen continguts específics dels diferents mòduls. En finalitzar cada bloc de continguts es realitza una avaluació sumatòria que juntament amb la inicial i formativa permeten valorar la distància pedagògica recorreguda, comentant l'ús de diferents instruments d'avaluació així com l'autoavaluació i la coevaluació.

Espais i agrupaments:

Hem de tenir en compte, que el Cicle d'Atenció a Persones en Situació de Dependència és no aquest curs 2022/2023 a l'IES Laurona i per tant hem de configurar els espais dels què disposem i condicionar-los a les necessitats que requereix la formació teòric i pràctica de l'alumnat.

Encara que els mòduls d'anglès i de FOL es desenvolupen a altres espais, l'aula de referència es l'aula CC.SS.1.

En quant a l'aula taller, encara hem de concretar quin va a ser l'espai que podríem utilitzar. Així mateix, no sabem si aquesta aula serà únicament per a ús de cicles o si serà necessari l'ús d'un magatzem per deixar el material del nostres cicles formatius.

Compartim el departament amb els de sanitat, FOL.

Tal i com diu Loris Malaguzzi, "l'espai és el tercer mestre". Així, potenciem l'ús dels diferents espais en l'IES per a dur a terme el nostre treball, per això a banda de les aules, també emprem el pati, el hall, els corredors, etc.

Pel que fa als agrupaments, optem per la distribució en files de la classe (per qüestions d'espai) i la realització d'agrupaments variats que van des del treball individual, a les parelles, els xicotets grups i el gran grup.

5.2.- Activitats d'ensenyança-aprenentatge.

Les activitats són el nexa entre els continguts del procés d'ensenyament-aprenentatge i els resultats. Han d'estructurar-se de la següent forma: Del senzill al complex, del conegut al desconegut, del concret a l'abstracte, del particular al general. A més a més, les activitats respondran a les següents característiques: vitals, actives, accessibles, útils, atractives, variades i amb repercussió social. S'evitarà caure en "l'activisme", el fer per fer, sense que existisca un treball prospectiu del professorat.

Tipus d'activitats incloses en les UT en funció de la finalitat:

- D'iniciació-motivació: Introduir en el tema, predisposar per a implicar-se en les tasques que es proposen.
- Coneixements previs: Permet obtenir informació sobre els coneixements que posseeixen els alumnes per a fer ajustos al pla.
- De desenvolupament: Són les que permeten treballar els conceptes, procediments i actituds plantejades en la UT.
- De revisió: Perquè l'alumne pugua apreciar el canvi que han experimentat les seues idees inicials després de la labor realitzada.
- De reforç i recuperació: Tracta d'influir positivament sobre l'autoestima i concepte de si mateix dels alumnes (que presenten dificultats.) plantejant situacions diferents que afavorisquen el desenvolupament de les capacitats previstes.
- D'ampliació: Permeten la continuació del procés de construcció de nous coneixements al grup d'alumnes que han realitzat de manera molt satisfactòria les propostes contingudes en les activitats de la UT.
- D'avaluació: Fonamentals per a conèixer els aprenentatges que els alumnes van adquirint, les dificultats que van presentant-se, de manera que el professor vaja fent els ajustos necessaris.

6. RECURSOS DIDÀCTICS I ORGANIZATIUS

Cada professora proposarà el llibre de text, en cas d'utilitzar-ho, del seu mòdul (tal com apareix especificat en la programació de cadascun d'ells). Es fomenta així mateix la lectura amb novel·les i altres llibres relacionats amb els continguts dels diferents mòduls del cicle.

A més, totes les aules estan dotades amb pissarra, pantalla, ordinador per al professor/a, internet, altaveus i canó o televisió. Les professores disposen de xarxa wifi en el centre per a connectar-nos i així facilitar l'ús de les Tics.

L'alumnat disposa del material fungible necessari per a treballar en l'aula com són tèmperes, pinzells, cartolines, cola, retoladors, llapisseres de colors, paper continu i tisores.

A més a més, tenim intenció de dotar el departament de una prestatgeria de llibres que puguen ser d'utilitat per a l'alumnat per a consulta, per a la realització d'activitats proposades pel professorat així com per al foment de la lectura. Descobrir novel·les i altres gèneres que donen a conèixer els col·lectius en qui treballem és una manera de visibilitzar-los i apropar-nos a les seues realitats.

7. AVALUACIÓ

Diu Jose María Santos Guerra “dis-me cómo avalues i et diré quina classe de professional i de persona eres”.

L'avaluació és una de les competències del professor i la professora i per tant ha de quedar ben definida.

L'avaluació ens permet comprovar l'eficàcia de l'acció didàctica, i l'alumne/a obté informació sobre com s'està desenvolupant el seu procés d'aprenentatge. És de gran transcendència ja que estem formant a futurs professionals en l'atenció a persones en situació de dependència. I és que la seua funció és, a més de pedagògica, social. L'objecte és la millora contínua, per açò l'equip docent estableix una sèrie d'indicadors, que apareixen en l'apartat sobre el procés de millora contínua. A l'inici del curs l'equip docent exposarà a l'alumnat el procés d'avaluació, de manera que puguen conèixer que, com i quan es

realitzarà la mateixa, així com els criteris que s'utilitzaran. A més a més, en cadascun dels treballs que es proposen, l'alumnat coneixerà els requisits i els criteris d'avaluació que es van a utilitzar. D'aquesta manera l'alumnat podrà saber què s'espera de la seua tasca, i els diferents nivells d'exigència per obtenir les diverses puntuacions.

7.1.- Què avaluem?

L'avaluació es centrarà en els quatre pilars de la educació: aprendre a conèixer, aprendre a fer, aprendre a convidaure junts i aprendre a ser. Aquests pilars poden resumir-se en tres elements fonamentals:

- Continguts conceptuals.
- Continguts procedimentals.
- Components actitudinals.

En cada mòdul s'estableixen els criteris de qualificació, així com el percentatge de nota de cada elements dels anteriors.

qualificació.

El procés d'avaluació es basarà en els resultats d'aprenentatge i criteris d'avaluació del mòdul així com en els objectius generals del cicle, tal com assenyala l'Ordre 79/2010, de 27 d'agost, de la Conselleria d'Educació, per la qual es regula l'avaluació de l'alumnat dels cicles formatius de Formació Professional del sistema educatiu en l'àmbit territorial de la Comunitat Valenciana.

7.2.- Com avaluem?

Tècniques i instruments. Criteris de qualificació i sistemes recuperació.

Les tècniques d'avaluació fan referència al procediment mitjançant el qual es durà a terme l'avaluació, responen a la pregunta com avaluar i seran: L'observació, l'entrevista individual i grupal, les enquestes i les dinàmiques de grup.

Mentre que els instruments, són els mitjans a través dels quals s'obté la informació i responen a la pregunta amb què avaluar. Els instruments d'avaluació que es van a utilitzar són: proves orals i escrites (preguntes tipus

tests, preguntes curtes, preguntes a desenvolupar, etc.) qüestionaris, estudi de casos, resultats dels treballs individuals i grupals, exposicions orals, escales d'observació, rúbriques, diaris dels treballs realitzats en grup, quaderns de classe...

S'estableixen uns indicadors per portar un seguiment de les actituds que considerem fonamentals per a un tècnic o un tècnica d'Atenció a la dependència i per a un Tècnic: atenció a classe, comportament personal adequat a la situació, respecte als companys/es i al professorat, respecte a les instal·lacions i al material, participació a classe, interès, esforç i responsabilitat en el treball, puntualitat, participació i cooperació en el treball en equip i altres.

Respecte a les qualificacions, per a superar el trimestre o el mòdul, serà necessari obtenir un mínim de 5 en cadascun dels diferents tipus de continguts. La qualificació de les unitats formatives o de treball del mòdul i de cada avaluació, es realitzarà de la següent forma:

- ♣ Coneixement de continguts: segons els continguts treballats al trimestre. Al finalitzar cada unitat formativa (o dues) es realitzarà una prova escrita on es valoraran els continguts conceptuals treballats.
- ♣ Assimilació de competències o continguts procedimentals: segons els continguts treballats al trimestre. Es realitzaran diferents activitats, tant individuals com grupals, i de diferent tipologia on es valorarà el saber fer.
- ♣ Actituds i relacions socials: mitjançant la observació del professor/a, la coavaluació i la autoavaluació del propi alumne.

La qualificació del mòdul serà numèrica de 0 a 10, sense decimals.

La nota final de cada avaluació serà una nota ponderada, és a dir, s'obindrà segons la importància de totes les proves, tant teòriques com a pràctiques, tant grupals com a individuals realitzades durant el trimestre, avaluant els continguts conceptuals com a procedimentals i actitudinals. Per obtenir la qualificació final del mòdul, es realitzarà la mitjana aritmètica de les qualificacions obtingudes en cadascun dels trimestres. Es tindrà en compte la progressió dels estudiants durant el curs i els continguts treballats en cada trimestre.

Al finalitzar cada unitat formativa o de treball (o el cada professor estableixca en la programació) es realitzarà una prova escrita on es valoraran els continguts conceptuals adquirits. En cas de no assistir a un examen, si es tracta d'una falta justificada de forma oficial, el professorat establirà el dia per a que l'alumne/a pugui realitzar l'examen. En cas de falta no justificada o

justificada de forma no oficial, l'alumne/a tindrà l'opció de recuperar la prova en el termini estipulat pel professorat. Per poder fer la mitja dels continguts conceptuals, l'alumnat ha d'obtenir com a mínim un 5 en cada prova escrita.

En cas de que el professorat observe indicis de copia a altre company/a (bé donant informació o rebent-la) o de la utilització d'algun material de suport extra durant les proves o exàmens (material escrit, llibre, mòbil...) no autoritzat pel professorat, la prova quedarà automàticament suspesa. Aquest examen o prova podrà ser recuperada durant el període de recuperacions trimestrals que estableixca el professorat.

La realització i presentació de tots els treballs i activitats tant individuals com en grup és obligatòria per superar l'avaluació. Tots els treballs i activitats obligatòries han d'obtenir una puntuació mínima de 5. Els treballs s'han de lliurar en el termini estipulat, el fet de no lliurar un treball o activitat obligatòria implicarà suspendre l'avaluació. Es tindran en compte les activitats realitzades a l'aula. L'alumnat podrà recuperar el treball en quan estableixca el professorat, però solament podrà optar a 5. Si es troba un treball que es copia i pega d'Internet o un plagi serà motiu per suspendre aquest treball i que ho tornin a repetir, podent obtenir un 5 com en la recuperació. En els treballs de grup es valorarà l'actitud, la cooperació la participació, el respecte mutu, la solidaritat, i la responsabilitat, l'originalitat, iniciativa i els coneixements adquirits. Així com el lliurament dels treballs amb puntualitat, demostrant una actitud de responsabilitat, planificació, i organització d'aquests. El/la alumne/a que no es presente a les sessions de treball grupal de manera justificada, haurà de justificar la seva participació complementària segons un acord grupal, per poder optar a la mateixa nota del treball grupal. De no ser així, la màxima nota serà de 5. El/la alumne/a que no es presente a les sessions de treball grupal de forma justificada, haurà de realitzar un treball complementari amb una qualificació màxima de 5.

Es realitzaran autoavaluacions del funcionament del grup, aportant propostes de millora. Es plantejaran activitats d'ampliació dels coneixements que es presentaran com a activitats voluntàries i que tindran una repercussió positiva en la nota de cada trimestre o del mòdul. El no assistir a una de les activitats extraescolars programades, implica l'obligació per part de l'estudiant que lliurar un treball complementari relacionat amb aquesta activitat.

En règim presencial, l'assistència a les activitats de formació és la condició necessària que, amb caràcter general, manté vigent la matrícula en el cicle formatiu. Els i les alumnes que durant el curs acumulen més d'un 15% de faltes d'assistència (no justificades, amb justificació improcedent o justificades),

perdran el dret a l'**avaluació contínua**. Donat el cas, aquest alumne/a deurà d'examinar-se del contingut de tot el mòdul en la data oficial establerta per a la convocatòria ordinària, o si és el cas, en la convocatòria extraordinària. La professora podrà estipular les activitats que considere, amb caràcter d'obligatorietat, i que deuran de ser entregades el dia de l'examen.

L'avaluació contínua ens informará de les capacitats no aconseguides pels nostres alumnes. Aquells aspectes que ho requereixen, tindran un tractament més específic i individualitzat per superar les parts que no siguen valorades de forma positiva. En el cas que no se superen les proves de recuperació, els alumnes i les alumnes podran aprovar el mòdul mitjançant la realització d'un examen final a la data oficial corresponent a la Convocatòria Ordinària, o, si escau, a través de la convocatòria extraordinària.

El professorat podrà considerar si l'alumne ha de fer una prova escrita, lliurar un o varis treballs o ambdues coses. Si la qualificació és inferior a 5, els i les alumnes i l'equip educatiu decidiran entre l'opció d'assistir a la Convocatòria Extraordinària o repetir el curs. En aquest cas s'haurà de proposar un programa de recuperació per els alumnes. Els i les alumnes que perdin el seu dret a l'avaluació contínua, tindran l'oportunitat de superar el mòdul en un examen final de tots els continguts en la Convocatòria Ordinària. El professorat podrà demanar les activitats i treballs d'avaluació realitzats durant el curs que considere oportunes. En la Convocatòria Extraordinària, hi haurà una prova global del curs, ja que és una convocatòria independent de juny i amb entitat pròpia. Es podrà obtenir la corresponent nota sent un màxim de 10. Aquesta prova avaluarà tant el contingut conceptual, com el procedimental. El professor/a també podrà demanar activitats i treballs per avaluar la part procedimental o bé realitzar una prova pràctica a banda si ho considerarà oportú.

Per a superar el cicle serà necessària l'avaluació positiva de tots els mòduls. La nota final del cicle serà la mitjana aritmètica expressada amb dos decimals. Cada mòdul podrà ser objecte d'avaluació en quatre convocatòries, excepte el de FCT, que ho serà en dos. Les Administracions Educatives podran establir convocatòries extraordinàries per a aquelles persones que hagen esgotat les quatre convocatòries per motius de malaltia, discapacitat o uns altres que hagen impedit el desenvolupament ordinari dels estudis. En relació als criteris de promoció: per a promocionar de primer a segon serà necessari aprovar tots els mòduls, malgrat açò si l'alumne/a té pendents mòduls que la seua suma horària no supera les 240 hores serà decisió de l'equip docent. L'alumne que es matricule en segon amb algun mòdul no superat haurà de matricular-se també en aquest i se li aplicarà un programa de recuperació.

La comunicació amb **les famílies** adquireix especial importància quan es tracta d'alumnes menors d'edat i s'observen dificultats a aconseguir les qualificacions necessàries per a superar el mòdul, per la qual cosa la professora juntament amb la tutora i la família establiran diferents canals per a la comunicació (atenció presencial, e-mail, trucada telefònica, clau d'accés per a Ítaca, etc.).

7.3.- Quan avaluem?

L'avaluació és un procés paral·lel al de l'ensenyament, els alumnes seran informats periòdicament per la professora, de manera que el procés d'avaluació es convertisca en un instrument de millora i canvi, a més de servir d'orientació en l'aprenentatge. L'avaluació es concreta en un conjunt d'accions planificades en uns moments determinats:

Avaluació inicial dels coneixements previs relatius a la unitat a treballar i dels aspectes concrets de cada activitat plantejada.

Avaluació contínua immersa en el procés d'ensenyament aprenentatge de l'alumnat, seguint el procés diari, detectant les necessitats dia a dia i les dificultats que es plantegen. Aquests aspectes repercutiran en la modificació i adequació de les activitats programades i en el disseny de noves.

Avaluació final del procés seguit en les unitats treballades i del mòdul a final de curs.

Autoavaluació de la tasca realitzada. Aquest aspecte resulta clau per habitar al nostre alumnat a fer-se responsable del seu procés d'ensenyament-aprenentatge, per a regular les seues intervencions i, per valorar la seua participació i treball en els diferents grups que participe.

A més, s'utilitzarà l'autoavaluació i heteroavaluació per part dels alumnes de la tasca realitzada. L'avaluació serà contínua i es realitzarà tenint com a referència les capacitats i criteris d'avaluació establerts per a aquest mòdul.

7.4.- El procés de millora contínua: Avaluació de la pràctica docent.

Indicadors.

L'equip docent estableix una sèrie d'indicadors per a realitzar un seguiment de la qualitat de l'ensenyament com són: La seua programació i la memòria a final del curs, el nombre d'alumnes que no han superat el mòdul, la nota mitjana del grup-classe, el nombre de reunions de departament per a facilitar la

comunicació i coordinació i el nivell de satisfacció de l'alumnat (a través d'una enquesta o de manera més informal).

8. ATENCIÓ A LA DIVERSITAT DE L'ALUMNAT

Tal i com cita la LOMLOE "l'atenció a la diversitat és una necessitat que comprén a totes les etapes educatives i a tots els alumnes. És a dir, es tracta de contemplar la diversitat de les alumnes i alumnes com a principi i no com una mesura que correspon a les necessitats d'uns pocs".

L'ORDRE de 14 de març de 2005, de la Conselleria de Cultura, Educació i Esport, per la qual es regula l'atenció a l'alumnat amb NEE escolaritzat en centres que imparteixen educació secundària, estableix que es duran a terme les mesures i adaptacions en el currículum pertinents per a facilitar l'assoliment de les finalitats de la FP.

Però és important assenyalar que aquestes adaptacions no suposaran l'eliminació dels resultats d'aprenentatge propis de cadascun dels mòduls. Solament podran afectar a la metodologia didàctica, a les activitats i a la prioritització i temporalització en la consecució dels objectius; així com als elements materials a utilitzar per l'alumnat. Els ensenyaments de FP tenen un caràcter professionalitzador i açò és el que fa que l'atenció a la diversitat siga diferent quan parlem de Formació Professional. En aquest curs no tenim cap alumne/a amb diversitat funcional. El Sistema Educatiu Valencià vol avançar en este paradigma mitjançant el Desenvolupament del Pla Valencià d'Inclusió i Cohesió Social 2017-2022, marc de referència de les polítiques inclusives de la Generalitat, que respon a la ferma decisió, voluntat i compromís polític del Consell de consolidar un model de polítiques socials basades en el respecte a la dignitat humana i als seus drets fonamentals al llarg de tot el seu cicle vital, que assegure la seua protecció social, done resposta a les necessitats derivades de les situacions de vulnerabilitat, precarietat, pobresa i exclusió social, i afavorisca el dret al desenvolupament ple i en vertaderes condicions d'igualtat de totes les persones.

Per tant, per a totes aquelles persones que per les seues característiques físiques o cognitives, i inclús per als qui simplement porten un ritme més lent de treball, és necessari preveure una sèrie de mesures que igualen les oportunitats. En aquest sentit, s'atendrà també les necessitats de les persones que per raons de diversitat de gènere es poden vore sotmeses a pressions

d'exclusió, podent aplicar el Protocol d'identitat de gènere que ha dissenyat la Comunitat Valenciana en aquest sentit: Instrucció del 15 de desembre de 2016, el director general de Política Educativa, pel que s'estableix el protocol d'acompanyament per a garantir el dret a la identitat de gènere, l'expressió de gènere i la inter-sexualitat.

Assenyalen també el Decret 104/2018, de 27 de juliol, del Consell, pel que es desenvolupen els principis d'equitat i d'inclusió en el sistema educatiu valencià. En el seu article 27, Alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu en la formació professional i en els ensenyaments de règim especial concreta els següents apartats: 1) Els centres que imparteixen programes de formació professional o ensenyaments de règim especial en les modalitats presencial, semi presencial i a distància, facilitaran itineraris adaptats als diferents ritmes i possibilitats d'aprenentatge de cada alumna i alumne, amb una organització que permeta les adaptacions, la provisió de suports materials o personal d'accés i les mesures flexibilitzadores que possibiliten la consecució dels objectius encaminats a l'obtenció total o parcial de la titulació. 3) La Conselleria competent en matèria d'educació planificarà la FP considerant el teixit empresarial del territori. Afavorint que les empreses oferisquen pràctiques per a l'alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu i facilitar-li la incorporació posterior al món laboral. En l'article 14, es descriuen les mesures de resposta educativa per a la inclusió que constitueixen totes les actuacions.

9. ASPECTES TRANSVERSALS DE LA PROGRAMACIÓ

9.1.- Foment de la lectura

Al llarg del curs, es fomentarà la lectura en tots els mòduls, anàlisi de les idees principals, resums, reflexions, conclusions així com exposicions sobre els diferents continguts que es treballaran a l'aula utilitzant articles, llibres (text, novel·la, específic de la matèria), i altre material que facilitaran les professores a l'alumnat amb l'objectiu de reforçar el treballat així com ampliar. Des de la perspectiva d'aprendre a aprendre. A més, en alguns mòduls es realitzarà lectura dialògica de capítols de llibres o novel·les relacionades amb els continguts.

A més a més, a les activitats extraescolars també hem contemplat la visita d'un escriptor Nacho Golfe que ens contarà la seua experiència i com va sorgir fer un llibre per tractar l'Alzheimer dirigit a públic infantil.

9.2.- Utilització de les TIC

Les Tecnologies de la Informació i la Comunicació formen part de la cultura tecnològica que ens envolta i amplien les nostres capacitats i les possibilitats de desenvolupament social. Per aquest motiu el treball amb les TIC es produeix en dos vessants, per una banda el seu ús, ja que forma part de la nostra realitat; i per una altra, no menys important, l'educació responsable en la seua utilització. Al centre no es pot utilitzar el mòbil en cap lloc pels problemes que s'han viscut d'assetjament escolar. Per aquest motiu recalquem la importància de l'ús responsable de xarxes socials, fotografies i vídeos a l'aula. L'alumnat no pot compartir les fotos realitzades al centre o a les eixides en els que aparega alguna persona que no siga ell mateix a cap xarxa social.

10. ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES I EXTRAESCOLARS

Encara que tenim intenció de fer alguna activitat per tal de conèixer els serveis del municipi de Lliria, encara no tenim resposta per part de l'Ajuntament. Així que a dia de hui les activitats programades són les següents:

ACTIVITAT	CURS	PROFESSORAT	DATA I HORARI	PRESSUPOST
Capitan Zheimer	1º dependència	Josep Benavent i María Silvia Sáez	25/10/22 17:30 a 19:30	0€
Centre de dia Vilamarxant i Yoga amb diversitat funcional	1º dependència	Josep Benavent i María Silvia Sáez	15/12/22 14:15 a 19:30	transport
Visita a ONCE Valencia	1º dependència	Josep Benavent i María Silvia Sáez	17/02/23 10:00 a 16:30	transport
Un dia en la	1º	Josep Benavent	26/05/23	Transport i 50

vida de...	dependència	i María Silvia Sáez	matí	€ aprox de material
------------	-------------	---------------------	------	---------------------

11. BIBLIOGRAFIA

LEGISLACIÓ BÀSICA:

Ley Orgánica 3/2020, de 29 de diciembre, por la que se modifica la Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación.

Ley Orgánica 3/2022, de 31 de marzo, de ordenación e integración de la Formación Profesional

RESOLUCIÓN de 15 de julio de 2022, del secretario autonómico de Educación y Formación Profesional, por la que se dictan instrucciones sobre ordenación académica y de organización de la actividad docente de los centros de la Comunitat Valenciana que durante el curso 2022-2023 impartan ciclos de Formación Profesional de grado básico, de grado medio, de grado superior y cursos de especialización

Ordre 79/2010, de 27 d'agost, de la Conselleria d'Educació, per la qual es regula l'avaluació de l'alumnat dels cicles formatius de formació professional del sistema educatiu en l'àmbit territorial de la Comunitat Valenciana.

ORDRE de 14 de març de 2005, de la Conselleria de Cultura, Educació i Esport, per la qual es regula l'atenció a l'alumnat amb necessitats educatives especials escolaritzat en centres que imparteixen Educació Secundària.

El Reial decret 696/1995, de 28 d'abril, d'Orientació de l'Educació dels Alumnes amb Necessitats Educatives Especials. Decret 104/2018 de 27 de juliol, del Consell, que desenvolupa els principis d'equitat i d'inclusió en el sistema educatiu valencià. Instruccions inici de curs:

Reial decret 1593/2011, de 4 de novembre, pel qual s'estableix el Títol de Tècnic en Atenció a Persones en Situació de Dependència i es fixen els seus ensenyaments mínims.

ORDRE 30/2015, de 13 de març, de la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport, per la qual s'estableix per a la Comunitat Valenciana el currículum del cicle

formatiu de Grau Mitjà corresponent al títol de Tècnic en Atenció a Persones en Situació de Dependència.

Reial decret Legislatiu 1/2013, de 29 de novembre, pel qual s'aprova el Text Refós de la Llei General de drets de les persones amb discapacitat i de la seua inclusió social.

Llei 27/2007, de 23 d'octubre, per la qual es reconeixen les llengües de signes espanyoles i es regulen els mitjans de suport a la comunicació oral de les persones sordes, amb discapacitat auditiva i sordociegas.

Llei 39/2006, de 14 de desembre, de Promoció de l'Autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència. ONU (2007).

Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat. A/61/611.

Llei 8/2017, de 7 d'abril de la Generalitat, del reconeixement del dret a la identitat i a l'expressió de gènere en la Comunitat Valenciana. Instrucció de 15 de desembre de 2016, del director general de Política Educativa, en la qual s'estableix el Protocol d'Acompanyament per garantir el dret a la identitat de gènere, l'expressió de gènere i la inter-sexualitat.

LLIBRES I REVISTES:

ALVAREZ, A. (Comp.): Psicologia i currículum. Laia, Barcelona, 1989.

ANDER-EGG (2018) Cómo envejecer sin ser viejo, CCS

ANTÚNEZ, S. I UNS ALTRES: Del projecte educatiu a la programació d'aula. Barcelona: Graó. 2004.

BIRKENBIHL, M. (1996). Formació de formadors. Madrid: Paranimf.

CARBONELL, J. : L'aventura d'innovar. El canvi en l'escola. Madrid: Morata. 2001.

CARDONA ANDÚJAR (Coord.) (1994). Metodologia innovadora d'avaluació en centres educatius. Madrid: Sanz i Torres.

COLL, MARTÍN, MAURI, SOLÉ i ZABALA (1993). El constructivisme en l'aula. Barcelona: Grau.

CORCHUELO MARTÍNEZ-AZÚA, B. y OTROS (2016). "Aprendizaje cooperativo interdisciplinar y rúbricas para la mejora del proceso de enseñanza-aprendizaje". @tic. revista d'innovació educativa. 16. 2016: 10-19

DELORS, J. (1996.): "Los cuatro pilares de la educación" en La educación encierra un tesoro. Informe a la UNESCO de la Comisión internacional sobre la educación para el siglo XXI, Madrid, España: Santillana/UNESCO.

DE MIGUEL. M.: Metodologies d'ensenyament i aprenentatge per al desenvolupament de competències. Madrid: Aliança. 2006.

ESCUADERO, J.M. (Coord.): Disseny i desenvolupament del currículum en l'educació secundària. Barcelona: HISSE-Horsori. 1997.

ESCUADERO, J.M. (Editor): Disseny, desenvolupament i innovació del currículum.

DEL CARMEN, MARURI, SOLÉ I ZABALA (1993). El currículum en el centre educatiu (capítol 5). Barcelona: HISSE-Horsori.

DÍEZ GUTIÉRREZ, I. (1995). Disseny curricular de garantia social. Madrid: Edicions Pedagògiques.

FRANÇA, A. i MATA, J. (1992). Dinàmica i tècniques de grup. Madrid: CCS.

KIRKPATRICK, D. (1999). Avaluació d'accions formatives. Barcelona: Gestió 2000.

LOZANO LUZÓN, J. (2018) Cómo realizar la programación didáctica en Formación Profesional. MADRID Ed. Síntesis.

MUÑOZ, C. (1989). El fet educatiu quotidià: suport pedagògic específic necessari. Primer Congrés Europeu de Centres de Formació d'Educadors Especialitzats. Estrasburg.

PALLARÉS, M. (1990) Tècniques de grup per a educadors. Madrid: ICCE.

PALACIOS, A.; BARIFFI, F. (2007). La discapacitat com una qüestió de drets humans. Madrid: Grup Editorial Cinca.

ROMAÑACH, J; LOBATO, M. (2005). Diversitat funcional, nou terme per a la lluita per la dignitat en la diversitat de l'ésser humà. Fòrum de Vida Independent.

SEVILLANO, M.L. (Coord.) (1998). Noves tecnologies, mitjans de comunicació i educació. Madrid: CCS.